

K a r l M a r x

ERI KYSYMYKSIÄ KOSKEVA OHJE VÄLIAIKAISEN KESKUSNEUVOSTON JÄSENILLE ¹⁹⁶

1. KANSAINVÄLISEN TYÖVÄENLIITON ORGANISAATIO

Väliaikainen Keskusneuvosto kehottaa hyväksymään yleispiirtein Väliaikaisissa säännöissä esitetyn *organisaatiosuunnitelman*. Kahden vuoden kokemus on osoittanut oikeaksi tuon suunnitelman ja mahdolliseksi sen soveltamisen eri maiden olosuhteisiin vahingoittamatta toimintayhtenäisyyttä. Suosittelemme seuraavaksi vuodeksi jättämään Keskusneuvoston olinpaikaksi Lontoon, sillä mantereella vallitsevan tilanteen vuoksi mitkään muutokset eivät liene suotuisia.

On itsestään selvää, että Keskusneuvoston jäsenet on valittava kongressissa (Väliaikaisten sääntöjen 5. §) ja myönnettävä heille kooptaatio-oikeus.

Pääsihteeri on valittava kongressissa yhdeksi vuodeksi työväenliiton ainoana palkallisena toimihenkilönä. Ehdotamme hänen viikkopalkakseen 2 Englannin puntaa.*

Työväenliiton jokaisen yksityisen jäsenen vuotuisiksi jäsenmaksuiksi määrätään *puoli pennyä* (ehkä yksi penny). Jäsenkortista on maksettava erikseen.

Kehottaessamme työväenliiton jäseniä perustamaan keskinäisavun yhdistyksiä ja solmimaan niiden keskeisiä kansainvälisiä yhteyksiä jätämme samalla aloitteen tässä kysymyksessä (keskinäisavun yhdistyksen perustaminen, moraalinen ja aineellinen apu työväenliiton jäsenten orvoille) sveitsiläisille, jotka ehdottivat tätä konferenssissa viime vuoden syyskuussa.¹⁹⁷

* Edelleen ranskan- ja saksankielisessä tekstissä seuraa kapale: »*Vakittuisen komitean*, joka itse asiassa on Keskusneuvoston toimeenpaneva elin, on oltava kongressin valitsema; sen yksityisten jäsenten tehtävät määrää Keskusneuvosto.» *Toim.*

2. TYÖVÄENLIITTO
KANSAINVÄLISEN TOIMINTAYHTENÄISYYDEN
AIKAA NSAAJANA TYÖN JA PÄÄOMAN
VÄLISESSÄ TAISTELUSSA

(a) Tämä kysymys käsittää yleensä koko toiminnan, jota Kansainvälinen työväenliitto harjoittaa yhdistääkseen ja suunnatakseen samaan uomaan tähän saakka hajanaiseksi jääneen eri maiden työväenluokan taistelun vapautuksensa puolesta.

(b) Yhtenä erikoistehtävänä, jota työväenliittomme on tähän mennessä menestyksellisesti suorittanut, on kapitalistien vehkeilyjen vastustaminen, sillä kapitalistit ovat lakkojen ja työsulkujen sattuessa aina valmiit väärinkäyttämään ulkomaisten työläisten palveluksia käyttämällä heitä välikappaleena paikallisia työläisiä vastaan. Yksi työväenliiton suurista tavoitteista on sen aikaansaaminen, että eri maiden työläiset eivät ainoastaan *tuntisi* olevansa veljiä, vaan myös *toimisivat* veljinä ja tovereina, jotka taistelevat vapautuksensa puolesta yhtenäisenä armeijana.

(c) »Kansainvälisen toimintayhtenäisyyden» suurena esimerkkinä on *työväenluokan itsensä kaikissa maissa toimienpanema työväenluokan aseman tilastollinen tutkimus*. Jotta toiminnalla olisi jonkinlaisia menestymismahdollisuuksia, on tunnettava materiaali, johon tullaan vaikuttamaan. Ryhtyessään näin suureen työhön työläiset todistavat, että he pystyvät ottamaan kohtalonsa omiin käsiinsä. Siksi kehotamme:

Kaikilla paikkakunnilla, joissa on työväenliittomme haaraosastoja, ryhtymään viipymättä työhön ja keräämään tosiasiatietoja oheistetussa tutkimuskaavassa osoitettuja kohtia vastaavasti.

Kongressi kehottaa kaikkia Euroopan ja Amerikan Yhdysvaltojen työläisiä osallistumaan työväenluokkaa koskevien tilastotietojen keräämiseen; selostukset ja tosiasiatiedot on lähetettävä Keskusneuvostolle. Keskusneuvosto laatii tämän aineiston perusteella yleisestöluoksen ja oheistaa siihen liitteenä tosiasiatiedot.

Tämä selostus liitteineen esitetään vuoronmukaiselle vuosikongressille, jonka vahvistamana se julkaistaan työväenliiton varoilla.

YLEINEN TUTKIMUSKAAVA,
 JOHON TIETENKIN VOIDAAN TEHDÄ MUUTOKSIA
 KULLAKIN PAIKKAKUNNALLA

1. Tuotantoala.
2. Sillä toimivien henkilöiden ikä ja sukupuoli.
3. Sillä toimivien henkilöiden lukumäärä.
4. Palkka: (a) harjoittelijoiden; (b) päivä- tai urakkapalkka; välittäjien suorittamien maksujen suuruus. Keskimääräinen viikkopalkka, vuotuinen palkka.
5. (a) Työpäivän pituus tehtaissa. (b) Työpäivän pituus pienyrityksissä ja kotiteollisuudessa, mikäli näitä tuotannon lajeja on olemassa. (c) Yö- ja päivätyö.
6. Ruokailutauot ja työväen kohtelu.
7. Työverstaan ja työehtojen luonnehdinta: ahdas huoneisto, huono ilmastointi, auringonvalon puute, kaasuvalaistus. Puhtaus jne.
8. Toimiala.
9. Työn vaikutus fyysiseen kuntoon.
10. Moraaliset olosuhteet. Kasvatus.
11. Tuotannon tila. Onko se kausittaista vai toimiiko se kutakuinkin tasaisesti ympäri vuoden, kokeeko se huomattavia heilahteluja, onko sillä ulkomaisia kilpailijoita, palveleeko se pääasiallisesti koti- vai ulkomaanmarkkinoita jne.

3. TYÖPÄIVÄN RAJOITTAMINEN

Työpäivän rajoittaminen on ennakkoehto, jota ilman eivät tule onnistumaan mikään työläisten aseman parantamisen tai heidän vapauttamisensa yritykset.

Se on välttämätöntä niin jokaisen kansan perusrunkona olevan työväenluokan terveyden ja fyysisten voimien palauttamiseksi kuin myös työläisten henkisen kehityksen, heidän keskinäisen ystävällisen kanssakäymisensä sekä yhteiskunnallisen ja poliittisen toimintansa mahdollisuuksien turvaamiseksi.

Me ehdotamme, että työpäivä *rajoitettaisiin lainsäädännöllistä tietä 8 tuntiin*. Tämä rajoittaminen on Amerikan Yhdysvaltojen työläisten yleinen vaatimus¹⁹⁸, kongressin päätös tekee siitä koko maailman työväenluokan yhteisen toimintaohjelman.

Lisättäköön niiden työväenliiton mannermaisten jäsenten tiedoksi, joilla on verattain vähän kokemusta tehdaslainsäädännön alalla, että mitkään lailla säädetyt rajoitukset eivät vastaa tarkoitustaan ja pääoma tulee rikkomaan niitä, ellei osoiteta tarkasti sitä *vuorokauden aikaa*, johon niiden 8 työtunnin on sisällyttävä. Tuo aika koostuu kahdeksasta työtunnista ja lisäajasta ruokailutaukoihin. Jos esimerkiksi ruokailutaukoihin käytetään *yksi tunti*, niin lailla säädetty aika on yhdeksän tuntia, vaikkapa 7:stä aamulla 4:ään iltapäivällä tai 8:sta aamulla 5:teen iltapäivällä jne. Yötyö on luvallista vain poikkeuksena laissa täsmällisesti määritellyillä tuotannon aloilla. Pyrkimyksenä on yötyön poistaminen kokonaan.

Tämä pykälä koskee vain aikuisia miehiä tai naisia; naisilta on muuten kokonaan kiellettävä *kaikki yötyöt* ja kaikki sellaiset työt, jotka ovat vaarallisia naisen heikommalle elimistölle ja joissa joudutaan tekemisiin myrkyllisten tai muiden vaarallisten aineiden kanssa. Aikuisina pidämme kaikkia 18 vuotta täyttäneitä.

4. LASTEN JA ALAIKÄISTEN (KUMPAAKIN SUKUPUOLTA OLEVIEN) TYÖ

Pidämme nykyaikaisen teollisuuden pyrkimystä saada kumpaakin sukupuolta olevat lapset ja alaikäiset osallisiksi yhteiskunnallisen tuotannon suureen asiaan edistyksellisenä, terveenä ja laillisena pyrkimyksenä, joskin se on kapitalistisen järjestelmän vallitessa saanut nurinkurisen muodon. Järjenmukaisessa yhteiskuntajärjestelmässä *jokaisen* 9-vuotiaan *lapsen* on ryhdyttävä tuotannolliseen työhön samoin kuin myös jokaisen työkykyisen aikuisen, hänen on alistuttava yleiseen luonnolakiin, nimittäin: syödäkseen hänen on tehtävä työtä eikä ainoastaan päällään, vaan myös käsillään. Nykyisin tehtävänäimme on kuitenkin vain huolenpito lapsista ja alaikäisistä, jotka ovat lähtöisin työväenluokasta.

Pidämme välttämättömänä jakaa kumpaakin sukupuolta olevat lapset ja alaikäiset fysiologian perusteella *kolmeen ryhmään*, joihin on suhtauduttava eri tavalla: ensimmäiseen ryhmään sijoittuvat 9:stä 12:teen ikävuoi-

teen, toiseen 13:sta 15:teen ja kolmanteen 16:sta 17:mään ikävuoteen kuuluvat lapset ja alaikäiset. Ehdotamme, että ensimmäisen ryhmän työaika jossakin verstaassa tai kotona rajoitettaisiin *kahteen* tuntiin, toisen ryhmän *neljään* ja kolmannen *kuuteen* tuntiin. Kolmannelle ryhmälle on säädettävä vähintään yhden tunnin tauko ruokailua tai lepoa varten.

Lienee toivottavaa aloittaa yhdeksää vuotta nuorempien lasten alkeiskouluopetus. Tässä koskettelemme kuitenkin vain kaikkein välttämättömintä vastamyrkkyä sen yhteiskuntajärjestelmän pyrkimyksiä vastaan, joka alentaa työläisen pelkäksi pääoman kasaamisen välikappaleeksi ja tekee puutteen ahdistamista vanhemmista lapsiaan kauppaavia orjanomistajia. Lasten ja alaikäisten *oikeuksia* on puolustettava. He eivät pysty puolustamaan itseään. Siksi yhteiskunta on velvollinen puolustamaan heitä.

Kun porvaristo ja ylimystö lyö laimin velvollisuutensa omia jälkeläisiään kohtaan, niin se on niiden oma asia. Nauttiessaan noiden luokkien etuoikeuksia lapsi joutuu myöskärsimään niiden ennakkoluulojer vuoksi.

Työläisen suhteen asia on aivan toisin. Työläinen ei ole vapaa teoissaan. Hän on liiankin usein jopa niin sivistymätön, ettei pysty ymmärtämään lapsensa todellisia etuja eikä normaaleja inhimillisiä kehitysehtoja. Edistyksellisimmät työläiset joka tapauksessa tajuavat täydelleen, että heidän luokkansa ja siis ihmiskunnan tulevaisuus riippuu kokonaan nousevan työläispolven kasvatuksesta. He tietävät, että ensi vuorossa on suojeltava työssäkäyviä lapsia ja alaikäisiä nykyisen järjestelmän tuhoisalta vaikutukselta. Tämä voidaan saavuttaa vain siten, että *yhteiskunnallinen tajunta* muutetaan *yhteiskunnalliseksi voimaksi*, ja nykyisten olosuhteiden vallitessa tämä voidaan saavuttaa vain valtiiovallan voimaan saattamien *yleisten lakien* välityksellä. Työväenluokka ei lainkaan lujita hallituksen valtaa saattamalla voimaan nämä lait. Se muuttaa päinvastoin omaksi välikappaleeseen vallan, jota nyt käytetään sitä vastaan, se toteuttaa yleisen lainsäädännän tietä sen, mitä se koettaisi turhaan saada aikaan monien hajanaisten yksityisten ponnistusten tietä.

Lähtien tästä me varoitamme, että vanhemmille ja työnantajille ei missään tapauksessa saa antaa lupaa käyttää lasten ja alaikäisten työtä, ellei siihen liity kasvatusta.

Kasvatuksella käsitämme kolmea seikkaa:

Ensiksi *henkistä kasvatusta*.

Toiseksi *fyysistä kasvatusta*, sellaista, jota saadaan voimistelulaitoksissa ja sotilasharjoituksissa.

Kolmanneksi *teknistä koulutusta*, joka perehdyttää kaikkien tuotantoprosessien peruseriaatteisiin ja samalla totuttaa lasta tai alaikäistä käyttämään eri tuotantoaloilla tarvittavia yksinkertaisimpia työkaluja.

Lasten ja alaikäisen työläisnuorison henkistä ja fyysistä kasvatusta ja teknistä koulutusta on laajennettava ja syvennettävä vähitellen ikäluokkia vastaavasti. Teknisten koulujen kustannukset on osittain korvattava myymällä niiden omia tuotteita.

Tuotannollinen palkkatyö, henkinen kasvatusta, fyysiset harjoitukset ja polytekninen sivistys yhteen sovitettuina kohottavat työväenluokan huomattavasti ylimystön ja porvariston tasoa korkeammalle.

On itsestään selvää, että kaikkien 9—17 vuotta täyttäneiden henkilöiden käyttö yötöissä ja töissä kaikilla terveydelle vahingollisilla tuotannonaloilla on kiellettyä ankarasti lailla.

5. OSUUSTOIMINNALLINEN TYÖ

Kansainvälinen työväenliitto asettaa tavoitteekseen yhdistää ja suunnata samaan uomaan työväenluokan *vaistonvarainen liike* sanelematta tai tyrkyttämättä sille kuitenkaan mitään doktrinäärisiä järjestelmiä. Siksi kongressi ei saa julistaa mitään osuustoiminnan *erikoisjärjestelmää*, vaan sen on rajoitettava muutamien yleisten periaatteiden esittämiseen.

(a) Pidämme osuustoimintaliikettä eräänä luokkiantagonismiin perustuvaa nyky-yhteiskuntaa uudistavana voimana. Tuon liikkeen suurta ansiota on, että se osoittaa käytännössä mahdolliseksi nykyisen despoottisen ja pauperismia synnyttävän järjestelmän, jossa *työ alistetaan* pääomalle, vaihtamisen *vapaita ja tasa-arvoisia*

tuottajia yhdistävään tasavaltalaiseen, suotuisaan järjestelmään.

(b) Niiden kääpiömäisten toimintamuotojensa rajoittamana, jollaisia vain saavatkin omin voiminsa aikaan erilliset palkkatyön orjat, osuustoimintajärjestelmä ei milloinkaan voi uudistaa kapitalistista yhteiskuntaa. Jotta yhteiskunnallinen tuotanto voitaisiin muuttaa yhtenäiseksi, laajaksi ja sopusointuiseksi vapaan osuustoiminnallisen työn järjestelmäksi, tarvitaan *yleisluontoisia sosiaalisia muutoksia, yhteiskuntajärjestelmän perustojen muutoksia*, jotka käyvät mahdollisiksi ainoastaan siten, että yhteiskunnan järjestyneet voimat, nimittäin valtiovalta, siirretään kapitalisteilta ja maanomistajilta itselleen tuottajille.

(c) Suosittelemme työläisille, että he ryhtyisivät mieluummin *osuustoiminnalliseen tuotantoon* kuin *osuustoiminnalliseen kaupankäyntiin*. Jälkimmäinen koskettaa ainoastaan nykyisen talousjärjestelmän pintaa, edellinen horjuttaa sen perustoja.

(d) Kehotamme kaikkia osuuskuntia muuttamaan osan yhteisistä tuloistaan varannoksi, jonka avulla ne propagoisivat sekä teoin että sanoin omia periaatteitaan, nimittäin myötävaikuttaisivat uusien tuotannollisten osuuskuntien perustamiseen ja levittäisivät oppiaan.

(e) Etteivät osuuskunnat muuttuisi tavallisiksi porvarillisiksi osakeyhtiöiksi (*sociétés par actions*), jokaisen tuotantolaitoksen työläisen on saatava yhtä suuri osa tuloista huolimatta siitä, ovatko he osakkaita vai eivät ole. Voimme suostua siihen, että puhtaasti väliaikaisena toimenpiteenä osakkaat saisivat pientä korkoa.

6. TYÖVÄEN AMMATILLISET LIITOT (TRADE UNIONIT). NIIDEN MENNEISYYS, NYKYISYYS JA TULEVAISUUS

(a) Niiden menneisyys.

Pääoma on keskittynyt yhteiskunnallinen voima, mutta työläisellä on hallussaan vain oma työvoimansa. Pääoman ja työn välistä *sopimusta* ei näin ollen voida milloinkaan solmia oikeudenmukaisin ehdoin, oikeuden-

mukaisin edes senkään yhteiskunnan kannalta, jossa toimeentulon ja työn aineellisten välineiden omistuksen vastakohtana on elävä tuotannollinen voima. Työläisten sosiaalinen voima on ainoastaan heidän monilukuisuudessaan. Heidän hajanaisuutensa tekee kuitenkin tyhjäksi heidän määrällisen ylivoimansa. Työläisten hajanaisuus syntyy ja säilyy *heidän väistämättömän keskinäisen kilpailunsa* seurauksena.

Ammattiliitot syntyivät alun perin työläisten *vaistonvaraisista* yrityksistä hävittää tuo kilpailu tai ainakin heikentää sitä saadakseen sellaiset sopimusehdot, jotka olisivat vapauttaneet heidät vaikkapa tavallisten orjien asemasta. Siksi ammattiliittojen välitön tehtävä rajoitui jokapäiväisiin tarpeisiin, yrityksiin pysäyttää pääoman keskeytyksetön hyökkäys, lyhyesti palkkaa ja työaikaa koskeviin asioihin. Tämä ammattiliittojen toiminta ei ole ainoastaan laillista, vaan myös välttämätöntä. Ilman sitä ei tulla toimeen niin kauan kuin nykyinen tuotantotapa on olemassa. Tätä toimintaa on sitä paitsi levitettävä kaikkialle perustamalla ammattiliittoja kaikissa maissa ja yhdistämällä niitä. Toisaalta ammattiliitot ovat tajuamattaan muuttuneet työväenluokan *järjestöllisiksi keskuksiksi*, samoin kuin keskiaikaiset kunnat ja kommuunit olivat porvariston järjestöllisiä keskuksia. Mikäli ammattiliitot ovat tarpeen pääoman ja työn välistä sissitaistelua varten, niillä on sitäkin suurempi merkitys *järjestyneenä voimana palkkatyöjärjestelmän ja pääoman vallan hävittämiseksi*.

(b) Niiden nykyisyys.

Ammattiliitot ovat useimmiten harjoittaneet yksinomaan paikallista ja välitöntä kamppailua pääomaa vastaan eivätkä ole vielä täysin tajunneet, minä voimana ne ovat taistelussa palkkatyöjärjestelmää vastaan. Siksi ne ovat pysytelleet liiaksi syrjässä yleisestä sosiaalisesta ja poliittisesta liikkeestä. Viime aikoina kuitenkin ne ovat nähtävästi heränneet* tajuamaan suuren historiallisen tehtävänsä; tästä on osoituksena esimerkiksi niiden osallistuminen nykyiseen poliittiseen liikkeeseen Englan-

* Saksankieliseen tekstiin on lisätty: »ainakin Englannissa». *Toim.*

nissa¹⁹⁹, niiden entistä laajempi tehtävänsä tajuaminen Yhdysvalloissa²⁰⁰ ja seuraava hiljattain Sheffieldissä pidetyssä trade unionien edustajien suuressa konferenssissa²⁰¹ hyväksytty päätöslauselma:

»Konferenssi antaa tunnustuksensa Kansainvälisen työväenliiton toiminnalle kaikkien maiden työläisten liittämiseksi yhtenäiseksi veljesliitoksi ja kehottaa mitä hartaimmin tässä konferenssissa edustettuja yhdistyksiä liittymään työväenliittoon, koska se myötävaikuttaa oleellisella tavalla työväestön edistykseen ja kukoistukseen.»

(c) Niiden tulevaisuus.

Alkuperäisistä tavoitteistaan riippumatta niiden on nyt opittava toimimaan tietoisesti työväenluokkaa järjestävinä keskuksina ja asettamaan suureksi tehtäväkseen työväenluokan *täydellisen vapautuksen*. Niiden on kannatettava jokaista sensuuntaista sosiaalista ja poliittista liikettä. Pitäen itseään ja esiintyen koko työväenluokan edustajina ja sen etujen puoltajina ne ovat velvolliset saamaan mukaansa järjestymättömätkin työläiset. Niiden on huolehdittava erikoisesti huonoimmin palkattujen tuotantoalojen työläisistä, esimerkiksi maatyöläisistä, jotka ovat kerrassaan avuttomia* epäsuotuisten olosuhteiden vuoksi. Ammattiliittojen on todistettava koko maailmalle, että ne eivät taistele suppeiden, itsekkäiden etujen puolesta, vaan miljoonien sorrettujen vapautuksen puolesta.

7. VÄLITTÖMÄT JA VÄLILLISET VEROT

(a) Mitkään verotusmuodon muutokset eivät voi aiheuttaa oleellista muutosta työn ja pääoman välisissä suhteissa.

(b) Jos kuitenkin joudutaan tekemään valinta kahden verotusjärjestelmän välillä, niin kehotamme *poistamaan täydellisesti välilliset verot ja korvaamaan ne yleensä välittömillä veroilla*;

sillä välilliset verot korottavat tavaran hintoja, koska

* Ranskankielisessä tekstissä on »kerrassaan avuttomia» sanojen asemesta painettu: »eivät pysty järjestyneeseen vastarintaan». *Toim.*

kauppiaat lisäävät noihin hintoihin paitsi välillisten verojen summaa myös niiden maksuksi ennakolta myönnetyn pääoman tuottaman koron ja voiton;

sillä välilliset verot peittävät kunkin erillisen henkilön valtiolle maksaman summan, kun taas välitön vero ei ole mitenkään verhottu, vaan peritään avoimesti eikä se saata harhaan sivistymättömintäkään ihmistä. Valittomat verot kannustavat siis jokaista kontrolloimaan hallitusta, kun taas välilliset verot tukahduttavat kaikki pyrkimykset itsehallintoon.

8. KANSAINVÄLINEN LUOTTO

Aloitteenteko myönnettäköön ranskalaisille.

9. PUOLAN KYSYMYS *

(a) Miksi Euroopan työläiset herättävät tämän kysymyksen? Ennen muuta siksi, että porvarilliset kirjailijat ja agitaattorit ovat päättäneet olla vaiti siitä, vaikka ne esiintyvätkin kaikkien mannermaan kansallisuuksien ja jopa Irlanninkin suojelijoina. Mikä on syynä tuohon vaitioloon? Se että ylimykset ja porvarit näkevät takalalla pysyttelevässä sivistymättömässä aasialaisessa valtakunnassa viimeisen tukipylyvään työväenliikkeen nousuaaltoa vastaan. Tuo valtakunta voidaan tosiaankin musertaa ainoastaan siten, että Puola ennallistetaan demokraattisella pohjalla.

(b) Nykyään kun Keski-Euroopassa ja muun muassa Saksassa tilanne on muuttunut, demokraattisen Puolan olemassaolo on tarpeellisempi kuin milloinkaan. Ilman sitä Saksa muuttuu Pyhän allianssin²⁰² sillanpääasemaksi, kun Puola on olemassa, Saksa ryhtyy yhteistyöhön tasavaltalaisen Ranskan kanssa. Työväenliike tulee aina kohtaamaan esteitä ja kärsimään tappioita ja sen kehitys tulee hidastumaan niin kauan kuin tuo tärkeä Euroopan kysymys jää ratkaisematta.

* Ranskankielisessä tekstissä on: »Välttämättömyydestä hävittää Venäjän vaikutus Euroopassa toteuttamalla kansakuntien itsemääräämisoikeus ja rakentamalla uudelleen Puola demokraattiselle ja sosiaaliselle pohjalle.» *Toim.*

(c) Erityisesti Saksan työväenluokka on velvollinen tekemään aloitteen tässä kysymyksessä, sillä Saksa on yksi Puolan jaon osanottajia.

10. ARMEIJAT *

(a) Suurten vakinaisten armeijain tuhoisaa vaikutusta *tuotantoon* on todisteltu riittävästi kaikkennimisissä porvarillisissa kongresseissa, rauhan, taloudellisissa, tilastollisissa, filantrooppisissa ja sosiologisissa kongresseissa. Siksi pidämme kerrassaan tarpeettomana puhua pitemmän tästä aiheesta.

(b) Ehdotamme yleistä kansan aseistusta ja yleistä aseenkäytön opetusta.

(c) Pidämme tilapäisesti tarpeellisena toimenpiteenä, että on olemassa pieniä vakinaisia armeijoita miliisipäällystön koulutusta varten; jokaisen miespuolisen kansalaisen on palveltava hyvin lyhyt aika näissä armeijoissa.

11. USKONTOKYSYMYS **

Aloitteenteko myönnettäköön ranskalaisille.

Kirjoittanut Marx elokuun
lopulla 1866

Valitut teokset kolmessa
osassa, 2. osa, s. 66—73

Julkaistu »The International
Courier» lehden 6.—7. n:ossa
20. helmikuuta ja 8.—10.
n:ossa 18. maaliskuuta 1867
ja »Le Courier international»
lehden 10. ja 11. n:ossa 9. ja
18. maaliskuuta 1867 sekä
»Der Vorbote» aikakauslehden
10. ja 11. n:ossa loka- ja
marraskuussa 1866

* Ranskankielisessä tekstissä on: »Vakituiset armeijat niiden suhteessa tuotantoon». *Toim.*

** Ranskankielisessä tekstissä on: »Uskonnolliset aatteet; niiden vaikutus sosiaaliseen, poliittiseen ja intellektuaaliseen kehitykseen». *Toim.*